

DOI: 10.5604/01.3001.0054.4384

Aleksander Czarnuszko

Akademia Nauk Stosowanych im. Stanisława Staszica w Pile
Katedra Ratownictwa Medycznego
e-mail: a.czarnuszko@gmail.com

Kamila Sadaj-Owczarek

Akademia Nauk Stosowanych im. Stanisława Staszica w Pile
Katedra Ratownictwa Medycznego
e-mail: ksadaj@ans.pila.pl

Wsparcie systemu państwowego ratownictwa medycznego w walce z COVID-19 przez lotnicze zespoły poszukiwawczo-ratownicze służby ASAR

STRESZCZENIE

Pandemia COVID-19, która niewątpliwie odcisnęła ogromne piętno w świadomości społeczeństwa, spowodowała konieczność nieznanego dotąd wsparcia systemów ratownictwa medycznego zarówno w Polsce, jaki i na świecie. Państwowe Ratownictwo Medyczne w Polsce w czasie pandemii zasilane było prawnie możliwymi środkami wsparcia, w tym wsparciem przez Lotnicze Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze ASAR.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, Państwowe Ratownictwo Medyczne, Lotnicze Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze ASAR.

Wstęp

Lotniczy Zespół Poszukiwawczo-Ratowniczy (LZPR) to śmigłowiec ratowniczy wraz z załogą ratowniczą, który wydzielany jest z Sił Zbrojnych (MON) do pełnienia dyżuru poszukiwawczo-ratowniczego w ramach Służby Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego (Aeronautical Search and Rescue – ASAR).

Lotnicze Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze (LZPR) zostały powołane Rozkazem Dowódcy Sił Powietrznych Z-117 z dnia 30.05.2008 r.

Szczegółowy zakres funkcjonowania służby ASAR oraz jej działanie regulują następujące dokumenty:

1. Międzynarodowe:

- Międzynarodowa konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu 27 kwietnia 1979 r. (Dz. U. z 1988 r. Nr 27 poz. 184);

- Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.);
- Załącznik 12 „Poszukiwanie i ratownictwo” do konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisany w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. Urz. ULC Nr 5, poz. 38);
- Międzynarodowa konwencja o ratownictwie morskim, przyjęta przez Międzynarodową Organizację Morską w Londynie 28 kwietnia 1989 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 207 poz. 1523)¹.

2. Państwowe:

- Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity);
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1547);
- Plan Operacyjny Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego (Plan ASAR);
- AIP POLSKA 3.6 GEN;
- Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2020 r. poz. 680, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 882, z późn. zm.);
- Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity);
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 marca 2019 r. w sprawie zakresu świadczeń zdrowotnych udzielanych przez ratownika medycznego wykonującego zadania zawodowe w podmiotach leczniczych, dla których podmiotem tworzącym jest Minister Obrony Narodowej, oraz w jednostkach niebędących podmiotami leczniczymi (Dz. U. z 2019 r. poz. 564);
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 lutego 2017 r. w sprawie rodzaju i zakresu świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych udzielanych przez pielęgniarkę albo położną samodzielnie bez zlecenia lekarskiego (Dz. U. z 2017 r. poz. 497);
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1547); 11) Plan Operacyjny Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego (Plan ASAR); 12) Plan akcji poszukiwawczych i ratowniczych (Plan SAR)².

3. Resortowe:

- Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego;
- Plan poszukiwania i ratownictwa lotniczego (ASAR) i ratownictwa morskiego (SAR) na dany rok;

¹ Międzynarodowa konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu 27 kwietnia 1979 r. (Dz. U. z 1988 r. Nr 27 poz. 184); Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.); Załącznik 12 „Poszukiwanie i ratownictwo” do konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisany w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. Urz. ULC Nr 5, poz. 38); Międzynarodowa konwencja o ratownictwie morskim, przyjęta przez Międzynarodową Organizację Morską w Londynie 28 kwietnia 1989 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 207 poz. 1523).

² Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity); Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1547).

- Regulamin Lotów Lotnictwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- Instrukcja zabezpieczenia wysokościowo-ratowniczego, cz. II Zasady wyposażania załóg statków powietrznych w sprzęt wysokościowo-ratowniczy DU-3.7.2(A) i normy szkoleniowe personelu latającego w zakresie szkolenia wysokościowo-ratowniczego w Lotnictwie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- Instrukcja Bezpieczeństwa Lotów Lotnictwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- „Szczegółowy tryb organizacji lotów najważniejszych osób w państwie realizowanych statkami powietrznymi wojskowego specjalnego transportu lotniczego lub innymi wojskowymi transportowymi statkami powietrznymi Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”, stanowiący załącznik do Zarządzenia Nr 19/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 października 2020 r. w sprawie „Szczegółowego trybu organizacji lotów najważniejszych osób w państwie realizowanych statkami powietrznymi wojskowego transportu lotniczego lub innymi wojskowymi transportowymi statkami powietrznymi Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej” (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 176);
- Zabezpieczenie Medyczne Sił Zbrojnych RP DD-4.10(A)
- Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM-2021) DU-3.7.2 (A)³.

Ryc. 1. Lotniczy Zespół Poszukiwawczo-Ratowniczy

Źródło: Archiwum służby ASAR.

³ Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2020 r. poz. 680, z późn. zm.); Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 882, z późn. zm.); Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity); Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 marca 2019 r. w sprawie zakresu świadczeń zdrowotnych udzielanych przez ratownika medycznego wykonującego zadania zawodowe w podmiotach leczniczych, dla których podmiotem tworzącym jest Minister Obrony Narodowej, oraz w jednostkach niebędących podmiotami leczniczymi (Dz. U. z 2019 r. poz. 564); Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 lutego 2017 r. w sprawie rodzaju i zakresu świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych udzielanych przez pielęgniarkę albo położną samodzielnie bez zlecenia lekarskiego (Dz. U. z 2017 r. poz. 497).

Obowiązek zapewnienia przez Polskę służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (ASAR) wynika z przepisów ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polskę Konwencji o Międzynarodowym Lotnictwie Cywilnym (ICAO), uchwalonej w Chicago dnia 7 grudnia 1944 r., oraz innych przepisów wykonawczych przyjętych przez ICAO⁴.

Na podstawie podpisanej w 1944 r. konwencji chicagowskiej oraz naszego członkostwa w Organizacji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego (ICAO), a także wielu innych umów, Polska, aby uczestniczyć w międzynarodowym cywilnym ruchu lotniczym, jest zobowiązana do utrzymywania stałych dyżurów poszukiwania i ratownictwa (ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity)⁵.

Aby utrzymać żeglugę powietrzną, siły powietrzne, lądowe i morskie prowadzą stałe, całodobowe dyżury ratownicze na śmigłowcach, w których skład wchodzi lekarze oraz ratownicy medyczni, mający natychmiast udzielić pomocy poszkodowanym w zdarzeniach lotniczych.

Głównym obszarem, w jakim winna być taka służba utworzona, jest Search and Rescue Region (SRR), który w przypadku Polski jest tożsamy z FIR Warszawa (Flight Information Region – Rejon Informacji Powietrznej), dla której należy powołać organ koordynujący oraz zagwarantować dostępność sił i środków do prowadzenia działań poszukiwawczo-ratowniczych. Zgodnie z ustawą z dnia 8 grudnia 2006 r. o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (Dz. U. z 2023 r. Nr 191, tekst jednolity), zadania ośrodka koordynacji wykonuje PAŻP (Polska Agencja Żeglugi Powietrznej), która zgodnie z Art. 4.4 zapewnia koordynację działań poszukiwawczo-ratowniczych⁶.

Zgodnie z Art. 140b ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze ustanawia się służbę ASAR, określa ona zadania służby, zespoły poszukiwawczo-ratownicze, nakładając na Ministerstwo Obrony Narodowej (MON) obowiązek wydzielania lotniczych zespołów poszukiwawczo-ratowniczych z zasobów Sił Zbrojnych. Zapisy te zapewniają wykonanie zobowiązań międzynarodowych RP, a w tym pełne wdrożenie norm i zalecanych praktyk zawartych w Aneksie 12 do Konwencji ICAO⁷.

Zgodnie z pkt 2.1.1 Aneksu 12 do Konwencji ICAO, który stanowi „Umawiające się Państwa, samodzielnie lub przy współpracy z innymi Państwami, ustanawiają służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego na swych terytoriach oraz zapewniają ich bezwzględne działanie, w celu przyjscia z pomocą osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie. Zapewnia się całodobową działalność tych służb”.

Na podstawie § 1 pkt 6 i § 2 pkt 14 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 94, poz. 426)⁸ i ustawy z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku

⁴ Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.).

⁵ Ibidem; Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity).

⁶ Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (Dz. U. z 2023 r. Nr 191, tekst jednolity).

⁷ Międzynarodowa konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu 27 kwietnia 1979 r. (Dz. U. z 1988 r. Nr 27 poz. 184); Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.); Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity).

⁸ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 94, poz. 426).

obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 107, poz. 732), z dniem 17.10.2008 r. Rozkazem nr 834/Sztab Szefa Sztabu Generalnego została wprowadzona do użytku w Siłach Zbrojnych RP „Instrukcja ratownictwa lotniczego w obszarze lądowym Rzeczypospolitej Polskiej”⁹.

Powyższa instrukcja została zastąpiona „Instrukcją Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) DU – 3.7.2 (A) i wprowadzona do użytku DECYZJĄ¹⁰ Nr 28/DORSZ MINISTRA OBRONY NARODOWEJ z dnia 27 października 2017 r.¹¹ Zgodnie z pkt. 2.5.1 poz. 2033 oraz 2034 przedmiotowej instrukcji załoga ratownicza w czasie pełnienia dyżuru stałego lub doraźnego (okresowego) podlega przepisom niniejszej instrukcji w zakresie jej dotyczącym oraz Aneksu 12 do Konwencji ICAO¹².

W pkt 2.1 poz. 2000a, który stanowi, że siły i środki przeznaczone do wykonywania zadań w ramach służby ASAR, mogą zostać użyte do ratowania zdrowia i życia ludzkiego w przypadkach niewydolności lub wyczerpania możliwości systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego (PRM) lub krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG), lub konieczności wsparcia organizacji pożytku publicznego zajmujących się działaniami ratowniczymi, takimi jak Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (TOPR), Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (GOPR), Mazurskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (MOPR), Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR) oraz Polski Czerwony Krzyż (PCK)¹³.

Wprowadzenie do użytku nowej Instrukcji Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) wymogło dokonanie zmian organizacyjnych zgodnie z obowiązującymi przepisami i począwszy od stycznia 2018 roku Polska Agencja Żeglugi Powietrznej (PAŻP) jest bezpośrednio zaangażowana w zapewnienie służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (ASAR – Aeronautical Search and Rescue) na terenie Rejonu Informacji Powietrznej (FIR – Flight Information Region) Warszawa¹⁴.

Polska została zobowiązana do powołania ASAR na mocy przepisów międzynarodowych, w tym Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym z 1944 roku. To jedna

⁹ Międzynarodowa konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu 27 kwietnia 1979 r. (Dz. U. z 1988 r. Nr 27 poz. 184); Załącznik 12 „Poszukiwanie i ratownictwo” do konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisany w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. Urz. ULC Nr 5, poz. 38); Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz zmianie innych ustaw (Dz. U. nr 107, poz. 732).

¹⁰ Ze zmianami wynikającymi z Decyzji Nr 52/DORSZ Ministra Obrony Narodowej z dnia 26 lutego 2021 roku zmieniającej decyzję w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Instrukcji wojskowego ratownictwa lotniczego i morskiego”.

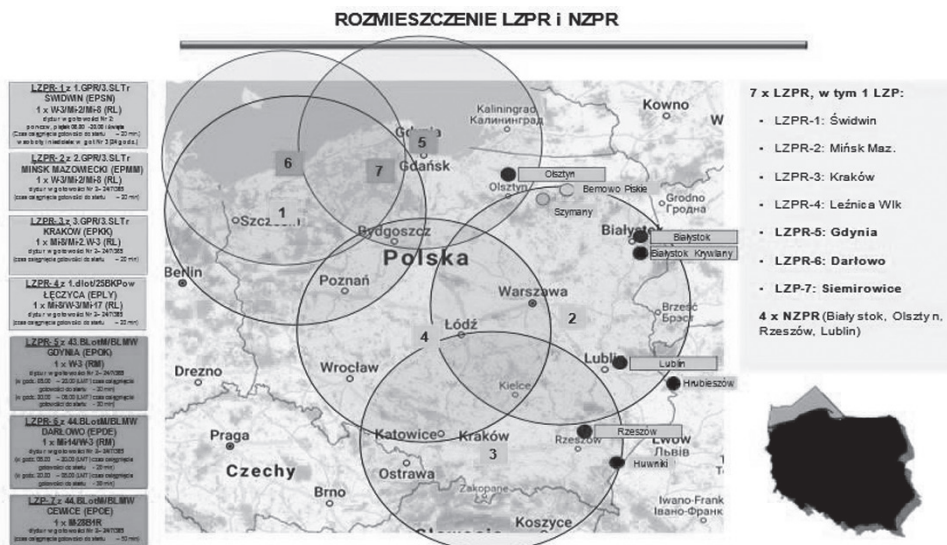
¹¹ Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) DU – 3.7.2 (A).

¹² Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.); Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) DU – 3.7.2 (A).

¹³ Międzynarodowa konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu 27 kwietnia 1979 r. (Dz. U. z 1988 r. Nr 27 poz. 184); Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.); Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 882, z późn. zm.); Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) DU – 3.7.2 (A).

¹⁴ Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz zmianie innych ustaw (Dz. U. nr 107, poz. 732); Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) DU – 3.7.2 (A).

ze służb ratunkowych, która w naszym kraju funkcjonuje już od dawna, tyle że w innej strukturze. Misją ASAR jest poszukiwanie statków powietrznych, które mogą być zagrożone, oraz udzielanie pomocy załodze, pasażerom oraz innym osobom poszkodowanym w wypadkach lotniczych. Należy nadmienić, że nie ma tu znaczenia narodowość lub pochodzenie statku powietrznego. Pomoc jest udzielana wszystkim potrzebującym w obszarze polskiego FIR, jak również może być realizowana także we współpracy ze służbami międzynarodowymi.

Ryc. 2. Rozmieszczenie oraz zasięgi operacyjne poszczególnych LZPR i NZPR¹⁵

Źródło: Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego. Wykonał: płk Marcin Szafrańiec.

Z dniem 25 stycznia 2018 roku w ramach PAŻP (Polska Agencja Żeglugi Powietrznej) został uruchomiony Cywilno-Wojskowy Ośrodek Koordynacji Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego (ARCC – Aeronautical Rescue Coordination Centre). Jego przeznaczeniem jest kierowanie i koordynowanie całością przedsięwzięć poszukiwawczo-ratowniczych, które wcześniej było w kompetencji strony wojskowej¹⁶.

W strukturach ARCC wyodrębnione zostały trzy elementy: RCC jako ośrodek koordynacyjny mieszczący się w głównej części PAŻP, który pełni rolę zarządzania dwoma podośrodkami wojskowymi ARSC zlokalizowanymi w Gdyni i Warszawie.

Na terytorium Polski rozlokowanych jest siedem Lotniczych Zespołów Poszukiwawczo-Ratowniczych (LZPR), na wyposażeniu których znajdują się zarówno śmigłowce, jak również samoloty.

Koordynatorzy RCC, analizują i wyjaśniają wszystkie docierające do nich sygnały o niebezpieczeństwie, weryfikując i potwierdzając ich autentyczność.

¹⁵ Naziemny Zespół Poszukiwawczo-Ratowniczy.

¹⁶ Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.); Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity).

Koordinator może zatem poprosić załogi statków powietrznych o pomoc w działaniach poszukiwawczo-ratowniczych, aczkolwiek musi liczyć się z odmową. Odmowa ta może być spowodowana możliwościami technicznymi danego statku powietrznego lub ze względu na pozostałość paliwa, która uniemożliwia uczestnictwo w akcji poszukiwawczej. Jednakże praktyka pokazuje, że takie sytuacje są incydentalne.

Wszystkie statki powietrzne będące na wyposażeniu LZPR pełnią dyżur ratowniczy w gotowości nr „2”, a czas gotowości do startu wynosi 20 min. W chwili zaistnienia zdarzenia, które powoduje, że zachodzi przesłanka o możliwości ich niezwłocznego użycia, załoga dostaje sygnał o przejściu w stan gotowości nr „1”, co oznacza, że cała załoga udaje się niezwłocznie do śmigłowca i w zależności od przekazanych instrukcji natychmiast uruchamia maszynę lub oczekuje w śmigłowcu na komendę do jego uruchomienia. Załoga oczekuje w śmigłowcu do momentu podania komendy do przejścia w gotowość nr „2”.

Aktualnie w służbie ASAR użytkowanych jest 6 rodzajów statków powietrznych:

1. Śmigłowce w W-3:

- 1. GPR – 1. Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza – Świdwin wchodząca w skład 3. Skrzydła Lotnictwa Transportowego w Powidzu (4 szt.);
- 2. GPR 2. Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza – Mińsk Mazowiecki wchodząca w skład 3. Skrzydła Lotnictwa Transportowego w Powidzu (4 szt.);
- 43. BLotM – 43. „Oksywska” Baza Lotnictwa Morskiego w Gdyni-Babich Dołach wchodząca w skład Gdyńskiej Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej (BLMW) (6 szt.);
- 44. BLotM – 44. „Kaszubsko-Darłowska” Baza Lotnictwa Morskiego w Siemierowicach i Darłowie wchodząca w skład Gdyńskiej Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej (BLMW) (2 szt.);
- LGPR – Lotnicza Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza – Powidz wydzielona z 33. Bazy Lotnictwa Transportowego, która wchodzi w skład 3. Skrzydła Lotnictwa Transportowego w Powidzu (4 szt.);
- PJEM – Powietrzna Jednostka Ewakuacji Medycznej – Nowy Glinnik wchodząca w skład 25. Brygady Kawalerii Powietrznej w Tomaszowie Mazowieckim (2 szt.).

2. Śmigłowce Mi-2:

- 44. BLotM (2 szt.).

3. Śmigłowce Mi-8:

- 3. GPR – 3. Grupa Poszukiwawczo-Ratownicza – Kraków Balice wchodząca w skład 3. Skrzydła Lotnictwa Transportowego w Powidzu⁹ (4 szt.);
- 1 dlot – 1. dywizjon lotniczy – Leźnica Wielka wchodząca w skład 25. Brygady Kawalerii Powietrznej w Tomaszowie Mazowieckim, użytkuje śmigłowce z własnych struktur dywizjonu (4 szt.).

5. Śmigłowce Mi-17:

- 1 dlot użytkuje śmigłowce z własnych struktur dywizjonu (9 szt.); – PJEM (2 szt.).

6. Śmigłowce Mi-14:

- 44. BLotM (2 szt.).

7. Samolot M-28:

- 44. BLotM (2 szt.).

Pomimo że ARCC jest dedykowana przede wszystkim do wypadków strictly lotniczych, to współpracuje również z innymi instytucjami krajowymi w celu niesienia pomocy w przypadku zaistnienia innych zdarzeń, w których wykorzystanie LZPR będzie zasadne lub niezbędne. Współpraca ta ma charakter obustronny. Ponadto ARCC czasami jest angażowane

również w operacje ratownicze lądowe lub morskie nie będące w obszarze jej głównej odpowiedzialności.

Epidemia SARS-CoV-2 zapoczątkowana 17 listopada 2019 w mieście Wuhan, w prowincji Hubei, w środkowych Chinach, która na początku roku 2020 dotarła do Europy, a 11 marca 2020 roku została uznana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO – World Health Organization) za pandemię. Zagrożenie epidemiologiczne spowodowało konieczność udzielania pomocy w nowych realiach oraz uaktualnienie procedur. Ponadto szybkie rozprzestrzenianie się wirusa oraz częściowa niewydolność służby zdrowia spowodowały konieczność wsparcia Państwowego Ratownictwa Medycznego w walce z COVID-19¹⁸.

Wsparcie Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego w walce z Covid-19 przez Lotnicze Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze Służby ASAR było podzielone na trzy fazy.

Faza I – Przygotowanie

Proces polegający na wydaniu w dniu 15.04.2020 r. wytycznych przez Dowódcę Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie działania wojskowych elementów służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego w stanie epidemii wprowadzonej w związku z zagrożeniem koronawirusem SARS-CoV-2.

Wytyczne w szczególności określały zapewnienie bezpiecznych warunków służby i pracy w stanie epidemii, wprowadzonej w związku z zagrożeniem koronawirusem SARSCoV-2, dla personelu: załóg wojskowych statków powietrznych – Lotniczych Zespołów Poszukiwawczo-Ratowniczych (LZPR); innych wojskowych statków powietrznych, wykonujących zadania MEDEVAC (*medical evacuation* – transportu medycznego); naziemnego, zabezpieczającego statki powietrzne (służba inżynierii lotniczej SIL i wysokościowo ratowniczej WYS-RAT); Naziemnych Zespołów Poszukiwawczo-Ratowniczych (NZPR), do realizacji oraz wsparcia misji poszukiwawczo-ratowniczych w ramach służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (ASAR), misji MEDEVAC oraz przygotowania się do wsparcia systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne (PRM) w transporcie lotniczym (tj. wsparcia Lotniczego Pogotowia Ratunkowego – LPR), w sytuacji niedoboru sił i środków niezbędnych dla ratowania zdrowia i życia ludzkiego, gdy uszkodzony/pacjent miał kontakt, został zarażony lub choruje na COVID-19 oraz gdy konieczna jest relokacja/dywersyfikacja pacjentów pomiędzy szpitalami ze względu na niedobór kadry medycznej lub miejsc w danym szpitalu.

Zostały zaplanowane potrzeby w zakresie indywidualnych zestawów ochrony osobistej (IZOB) oraz Indywidualne Zestawy Izolujące BIO-BAG. Po dokonaniu analizy zostały złożone zapotrzebowania do Agencji Rezerw Materiałowych, która działała w latach 1996–2021 i podlegała Ministrowi właściwemu do spraw energii, a obecnie funkcjonuje pod nazwą Rządowa Agencja Rezerw Strategicznych.

Równoległe trwały przygotowania infrastruktury lotnisk, z których były wykonywane zadania przez LZPR, w szczególności wyznaczenie i utworzenie stref dekontaminacji dla załóg statków powietrznych oraz sprzętu wykorzystywanego podczas prowadzenia działań w walce z Covid-19. Nowe realia oraz idące za tym zagrożenia wymagały od załóg dodatkowego szkolenia i treningów z zakresu wykonywania zadań w indywidualnych zestawach ochrony osobistej (IZOB)¹⁹.

¹⁸ WHO – World Health Organization [dostęp: 15.11.2023].

¹⁹ Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz.U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity); Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie służby poszukiwania i ratownictwa

Ryc. 5. Strefa dekontaminacji na lotnisku bazowym LPR

Źródło: materiał własny autora.

Ryc. 6. Załoga śmigłowca podczas wykonywania lotu
Źródło: materiał własny autora.

Ryc. 5 Śmigłowiec – procedury podczas tankowania

Źródło: Archiwum służby ASAR.

lotniczego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1547); Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. z 2020 r. poz. 882, z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 marca 2019 r. w sprawie zakresu świadczeń zdrowotnych udzielanych przez ratownika medycznego wykonującego zadania zawodowe w podmiotach leczniczych, dla których podmiotem tworzącym jest Minister Obrony Narodowej, oraz w jednostkach niebędących podmiotami leczniczymi (Dz.U. z 2019 r. poz. 564)

Ponadto musiały zostać opracowane odpowiednie procedury wykonywania zadań podczas realizacji misji w czasie aktywności wirusa Covid-19.

Została również dokonana implementacja sprzętu wykorzystywanego przez Lotnicze Pogotowie Ratunkowe, a który nie jest na standardowym wyposażeniu LZPR.

Zostały również opracowane procedury umożliwiające przywracanie gotowości LZPR w przypadku konieczności jej odtwarzania poza miejscem stałej dyslokacji z wykorzystaniem infrastruktury lotnisk cywilnych. Lotnicze Pogotowie Ratunkowe opracowało procedurę określającą zasady współpracy Centrum Operacyjnego Lotniczego Pogotowia Ratunkowego (CO LPR) z Cywilno-Wojskowym Ośrodkiem Koordynacji Poszukiwania i Ratownictwa lotniczego (ARCC) oraz Lotniczych Zespołów Poszukiwawczo-Ratowniczych (LZPR) w zakresie dysponowania, organizacji i koordynacji realizowanych przez wydzielone LZPR misji, tj. lotów do zdarzeń, transportów międzyszpitalnych, szczególnie pacjentów z podejrzeniem lub rozpoznaniem zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, w tym wymagających wdrożenia i prowadzenia terapii pozaustrojowej w trakcie wykonywania lotu (procedura ECMO)²⁰.

Faza II – Gotowość LZPR do wsparcia PRM

W dniu 18.04.2020 r. Minister Obrony Narodowej wydał zgodę na wsparcie Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego przez Lotnicze Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze służby ASAR.

Wsparcie systemu PRM we współpracy z LPR oraz bieżąca analiza doświadczeń i wprowadzania rozwiązań usprawniających działanie oraz poprawiających warunki bezpieczeństwa i komunikacji personelu LZPR, LPR oraz Mobilnych Zespołów ECMO w pracy na pokładzie śmigłowców wojskowych.

Fot. 6 Załoga śmigłowca podczas przekazywania pacjenta podłączonego do krążenia pozaustrojowego ECMO

Źródło: Archiwum służby ASAR.

Główne zadanie wykonywane przez LZPR polegało na transporcie pacjentów z COVID-19 wymagających wdrożenia i prowadzenia terapii pozaustrojowej (ECMO) w trakcie lotu oraz realizacji misji ratujących zdrowie i życie ludzkie.

Podczas realizacji wsparcia PRM przez LZPR ujawniały się problemy, które wymagały aktualizacji procedur. Podczas trwania wsparcia procedury były uaktualniane trzykrotnie:

²⁰ Procedura terapii VV-ECMO u pacjentów z ciężką postacią niewydolności oddechowej z rozpoczęciem poza dedykowanym ośrodkiem ECMO – realizowana przez mobilne zespoły ECMO przy pomocy lotniczych zespołów ratownictwa medycznego w okresie trwania pandemii, <https://www.lpr.com.pl/wp-content/uploads/2021/07/Procedura-transportu-pacjent> [dostęp: 17.11.2023].

1. Modyfikacja Procedury (1) – 13.11.2020 r. (LPR, ECMO);
2. Modyfikacja Procedury (2) – 29.01.2021 r. (włączenie LZPR-2);
3. Modyfikacja Procedury (3) – 02.04.2021 r. (doświadczenia, wnioski dysponowania)²¹.

Faza III – Podsumowanie

Podczas współpracy zostało wykonane łącznie 49 misji z chorymi na COVID-19 w łącznym czasie 265 h nalotu:

- LZPR-2 Mińsk Mazowiecki – 25 misji (nalot: 120 h);
- LZPR-9 Tomaszów Mazowiecki – 24 misji (nalot: 145 h).

Reasumując, wsparcie PRM przyczyniło się do zdobycia dużego doświadczenia dla ARCC oraz podległych zespołów LZPR, a współdziałanie z personelem PRM (ECMO) przyniosło efekt synergii wykorzystania potencjału LZPR – możliwości, praktyczne zasięgi operacyjne oraz procedury przekazywania poszkodowanych i pacjentów do SOR (koordynacja, łączność, miejsca lądowania).

Nadto przećwiczone w praktyce możliwości tankowania w czasie trwania misji w cywilnych portach lotniczych na lądowiskach Policji oraz Straży Granicznej, w tym z pacjentem na pokładzie oraz nadawanie statusów HOSP (krajowy MEDEVAC). Przygotowano pełną dokumentację wpisania LZPR do Rejestru Jednostek Współpracujących z PRM.

Rozwój sytuacji i prowadzone działania wymusiły konieczność opracowania specjalnych Procedur wykorzystania LZPR i ich ciągłej aktualizacji (ostatnia zmiana z 2.04.2021 r. – Zasada aktywacji/Wniosek zadysponowania LZPR).

Specyfika specjalistycznych zadań wymusiła konieczność włączenia do składu załogi LZPR specjalistów PRM (zespół ECMO, personel medyczny LPR) oraz zaimplementowania dodatkowego sprzętu (aparatura ECMO, respirator COVID).

Potrzeba posiadania przez RCC własnego elementu medycznego do koordynacji działań z systemem PRM (CO LPR, DWSZdr MON) oraz pozyskanie systemu łączności dla 4 medyków realizujących zadania na pokładzie z aparaturą ECMO²².

Bibliografia

- Instrukcja Wojskowego Ratownictwa Lotniczego i Morskiego (IWRLIM – 2021) DU – 3.7.2 (A).
- Niewydolności Oddechowej Z Rozpoczęciem Poza Dedykowanym Ośrodkiem Ecmo – Realizowana Przez Mobilne Zespoły Ecmo Przy Pomocy Lotniczych Zespołów Ratownictwa Medycznego W Okresie Trwania Pandemii, <https://www.lpr.com.pl/wp-content/uploads/2021/07/Procedura-transportu-pacjent> [dostęp: 17.11.2023].
- Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisana w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 35, poz. 212, z późn. zm.).

²¹ Procedura terapii VV-ECMO...

²² Ibidem.

- Międzynarodowa konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu 27 kwietnia 1979 r. (Dz. U. z 1988 r. Nr 27 poz. 184).
- Międzynarodowa konwencja o ratownictwie morskim, przyjęta przez Międzynarodową Organizację Morską w Londynie 28 kwietnia 1989 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 207 poz. 1523).
- Prawo lotnicze z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 97, poz. 625, tekst jednolity).
- Procedura terapii VV-ECMO u pacjentów z ciężką postacią niewydolności oddechowej z rozpoczęciem poza dedykowanym ośrodkiem ECMO – realizowana przez mobilne zespoły ECMO przy pomocy lotniczych zespołów ratownictwa medycznego w okresie trwania pandemii, <https://www.lpr.com.pl/wp-content/uploads/2021/07/Procedura-transportu-pacjent> [dostęp: 17.11.2023].
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. nr 94, poz. 426).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie służby poszukiwania i ratownictwa lotniczego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1547).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 lutego 2017 r. w sprawie rodzaju i zakresu świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych udzielanych przez pielęgniarkę albo położną samodzielnie bez zlecenia lekarskiego (Dz. U. z 2017 r. poz. 497).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 marca 2019 r. w sprawie zakresu świadczeń zdrowotnych udzielanych przez ratownika medycznego wykonującego zadania zawodowe w podmiotach leczniczych, dla których podmiotem tworzącym jest Minister Obrony Narodowej, oraz w jednostkach niebędących podmiotami leczniczymi (Dz. U. z 2019 r. poz. 564).
- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 882, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (Dz. U. z 2023 r. Nr 191, tekst jednolity).
- Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz zmianie innych ustaw (Dz. U. nr 107, poz. 732).
- Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2020 r. poz. 680, z późn. zm.).
- WHO – World Health Organization [dostęp: 15.11.2023].
- Załącznik 12 „Poszukiwanie i ratownictwo” do konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, podpisany w Chicago 7 grudnia 1944 r. (Dz. Urz. ULC Nr 5, poz. 38).
- Procedura Terapii Vv-Ecmo U Pacjentów Z Ciężką Postacią

SUMMARY

Aleksander Czarnuszko, Kamila Sadaj-Owczarek

**Support for the state emergency medical system in the fight against COVID-19
by airborne search and rescue teams of the ASAR service**

The COVID-19 pandemic, which undoubtedly left significant imprint in public consciousness, necessitated unprecedented support for medical rescue systems both in Poland and around the world. During the pandemic, the State Emergency Medical Service in Poland was bolstered with legally available support measures, including assistance from the Airborne Search and Rescue Teams of ASAR.

Key words: COVID-19 pandemic, State Emergency Medical Service, ASAR Aeronautical Search and Rescue.

Data wpływu artykułu: 11.01.2024 r.

Data akceptacji artykułu: 21.02.2024 r.